

Tanulás és iskolai teljesítmény az információs társadalomban

A digitális egyenlőtlenségek és az oktatási egyenlőtlenségek összefüggéseinek empirikus vizsgálata és értelmezése a digitális tőke szemszögéből

Vincze Anikó

Disszertációmban a digitális egyenlőtlenségek és az oktatási egyenlőtlenségek összefüggéseit vizsgáltam empirikusan középiskolás diákok IKT-használatának különböző dimenziói és iskolai teljesítményének kapcsolatán keresztül. A szakirodalom ellentmondásos eredményeket mutat a vizsgált kérdésben, egyes kutatók pozitív összefüggést, mások pedig semleges vagy negatív kapcsolatot mutatnak ki. Ezért dolgozatom egyik célja, hogy empirikusan, a kutatási probléma minél teljesebb feltárása érdekében kvantitatív és kvalitatív módszerek együttes alkalmazásával vizsgálja meg az IKT-használat különböző dimenziói és az iskolai teljesítmény közötti kapcsolatot. Újszerű megközelítést jelent dolgozatomban az összefüggések értelmezése során a harmadlagos digitális megosztottsághoz kapcsolódó digitális tőke koncepciójának alkalmazása, amely a nemzetközi szakirodalomban viszonylag friss, a hazai szakirodalomban pedig ezidáig kevéssé használt fogalom. A digitális tőke hidat képez az offline tőkék között, ennek értelmében a megfelelő IKT-használat olyan erőforrást jelenthet a felhasználó számára, melyet más tőkékre - esetünkben a tanulás és iskolai teljesítmény által kulturális és humán tőkére- át tud váltani és ezáltal kedvezőbb társadalmi pozíciót tud magának biztosítani. Vizsgálódásaim során abból indultam ki, hogy az infokommunikációs eszközök erőforrás-bővítő felhasználási módjai hozzájárulnak a digitális tőke növeléséhez, ezáltal a jobb iskolai teljesítményhez. Ebben az összefüggésben azonban jelentős szerepe van a társadalmi háttérnek, amely mind az IKT-használat erőforrás-bővítő módjait, mind az iskolai teljesítményt befolyásolja. Ezért az IKT-használatok elsősorban közvetítő szerepet tulajdonítottam a hagyományos társadalmi egyenlőtlenségek között. A kutatási kérdéseim megválaszolása és hipotéziseim vizsgálata érdekében kvantitatív és kvalitatív módszereket egyaránt alkalmaztam. A kvantitatív elemzést a PISA 2015 nemzetközi kompetencia-mérés magyar adatain végeztem, amely során a DiMaggio-Hargittai szerzőpáros digitális egyenlőtlenségi dimenzióit adaptáltam az IKT-használati módok megkülönböztetésére, majd ezeket vettem össze az iskolai teljesítménnyel a matematika, olvasás-szövegértés és alkalmazott természettudomány terén. A kvalitatív kutatást egy diákok körében végzett interjúkutatás képezte, melyben a diákok véleményét térképeztük fel az IKT-használat és a tanulmányi sikeresség összefüggésében. Az eredmények alapján az alábbi

következtetéseket vontam le:

- Az internethasználat alapvetően erőforrást jelent, digitális tőkét képez, amit kulturális, illetve humán tőkére át lehet váltani iskolai teljesítmény formájában.
- Az IKT-használat különböző dimenzióiban, a családi háttértől és a nemtől függetlenül erőforrás-növelőnek bizonyult, azaz jobb iskolai teljesítményt eredményezett a PC-típusú eszközök otthoni használata, az időben kontrolláltabb IKT-használat és a magasabb szintű szubjektív IKT-tudás.
- A hatékony, digitális tőke előállítására alkalmas IKT-használati mód függ az egyén családi háttérétől
- Azok tudják digitális tőkeként hasznosítani az internethasználatban rejlő lehetőségeket, akik egyrészt megfelelő „hozott” tőkével rendelkeznek, másrészt pedig az iskolai teljesítményük révén kialakuló kulturális tőkét erőforrás-növelő IKT-használatra tudják fordítani.